

תוכן עניינים

3.....	חלק ראשון	
3.....	1. מבוא	
5.....	2. קונטקסט	
5.....	2.1 הקדמה	
6.....	2.2 האירועים המעצבים של השסע העדתי	
7.....	2.3 השסע העדתי וייצוגו בתרבות הישראלית	
8.....	2.4 השסע העדתי ותיאטרון	
10.....	3. שדה	
11.....	4. רפרטואר	
12.....	5. התכוונות	
13.....	חלק שני	
13.....	6. דמויות	
15.....	7. סוציו-נרטיב	
15.....	7.1 הקדמה	
15.....	7.2 ריקוד כביטוי עדתי	
16.....	7.3 זוגיות ומיניות בביטוי עדתי	
18.....	7.4 הורים כסוגיה עדתית	
19.....	7.5 גבריות בצל העדתי	
22.....	8. סוציו-סמיוטיקה	
22.....	8.1 במה ותפאורה	
22.....	8.2 יחסי שחקנים-קהל	
23.....	8.3 מוזיקאליות עדתית	
25.....	9. סוציו-לינגוויסטיקה	
25.....	9.1 שפה	
25.....	9.2 טרמינולוגיה כמסגרות חברתיות	
27.....	10. התקבלות	
28.....	11. סיכום ומסקנות	
29.....	12. מקורות	

חלק ראשון

1. מבוא

ההצגה 'אשכנזי זה שם מזרחי', הינה, לדברי היוצרים, תיאטרון 'דוקומנטרי שנוлд בחדר החזרות'. ואכן, ההצגה, של אנסמבל 'כאן', מתנהלת בצורה מינימליסטית, גם ברמת התפאורה ובמיוחד באופן ובמובן שבו השחקנים משחקים את עצמם, כאשר מרבית זמן ההצגה הם מספרים באופן מודע לקהל את קורותיהם. ההצגה מורכבת מארבעה שחקנים בלבד, אשר לאורך כל ההצגה נמצאים תמיד על הבמה, כאשר לעיתים דמות אחת נמצאת במרכז הבמה, והשחקנים האחרים נמצאים ברקע.

אנסמבל 'כאן', בא לתאר תיאטרון אחר, ניסיוני, אשר עצם משמעותו בתור 'אנסמבל', קובע מצב שוויוני לכאורה בין שחקנים הפועלים יחדיו, ואילו עצם ההיררכיה הקיימת בתיאטרון אינה באה לידי ביטוי באנסמבל זה. 'כאן', היושבים בתל אביב, מחפשים להתנסות ולשבור קירות הקיימים בין יוצרים לבין צרכנים, ותוך עיסוק בסוגיות בחברה הישראלית.

ההצגה עצמה, נוצרה על ידי שי גיברי-אשכנזי, במאי ההצגה, אשר מצא ארבעה שחקנים הדומים לבעיה אותה הוא ביקש לחקור, של בנים ובנות לזוגות מעורבים (הורה מזרחי והורה אשכנזי), אשר נושאים על כתפיהם את המשמעויות העדתיות במדינת ישראל, תוך בחינה של זיכרונות ילדות וחוויות של קיפוח או בלבול. ההצגה, בראשות השחקנים שיר אברמוב, ליאור גלרון, מיכאל גמליאל, ואסף מרון, הינה קצרה באופן יחסי, בהתאם להצגת שוליים בעלת נושא ספציפי ומוגבל, ובעיקר ללא עלילה.

ההצגה, עוסקת באופן אנקדוטי, אך גם עמוק, באופן שבו נחוה היום השסע העדתי, והדרך שבה שסע זה, שכיום אינו קיים במרחב הציבורי ואין דיון עליו, משפיע על בני תערובת אשר חווים קשיים חברתיים, בשל מראם, שמם וזהותם.

באמצעות התחקות אחר עבודתו של פרופ' אוריין (2008; 2004), אשר פעל לחקירת התרבות הישראלית והשקתה אל עצם מצב החברה והתמודדות החברה עם אתגריה. כך, אבקש לחקור את ההצגה 'אשכנזי זה שם מזרחי', תוך בחינה של המאפיינים השונים בה. עבודה זו, לכן, תחולק לשני חלקים עיקריים. בחלק הראשון אציג את שדה המחקר, על ההצגה, יוצריה ושחקניה, את ההקשר שמתוכו ההצגה יוצאת, והצגות דומות לה במרחב התיאטרלי הישראלי כיום (בין היתר, ההצגות 'קזבלן' ו-'תיקון'), והדרך שבה יוצרי ההצגה עצמה מסתכלים על ההצגה ומטרותיה.

בחלק השני של העבודה, תחל עבודת החקר עצמה, כאשר בתחילה ייבחנו כלל הדמויות בהצגה (הכוללות סך הכול ארבעה שחקנים המגלמים את עצמם), וכמה דמויות משנה שאינן נוכחות בפועל. לב המחקר, יהיה בחינה סוציו-נרטיבים של ההצגה, אשר תבחן את אופן התגלגלותה, המבנה העלילתי שבה היא פועלת (שבמקרה זה – הינה פועלת כאסופה של סיפורים בעלי קשרים שונים), והדרך שבה היוצרים משתמשים בעלילה כדי להציג דילמות, אתגרים מסוימים, ובעיקר דיונים על סוגיות מורכבות על זהות וקבלה של תרבויות אחרות. בהמשך המחקר, ינותח גם השימוש הלשוני של ההצגה, אשר דוברת עברית וערבית, הסלנג והטרמינולוגיה, אשר עוזרים לעצב את הדמויות ואת מצב תודעתם. לבסוף, תיבחן גם הביקורת הציבורית להצגה, תוך הצצה לדעתי האישית על ההצגה ויכולת הגשמת מטרותיה.

2. קונטקסט¹

2.1 הקדמה

השסע העדתי, או השד העדתי, הינו הדרך הטובה ביותר כדי להתייחס לאחת הסוגיות החברתיות הטעונות ביותר בהיסטוריה של החברה בישראל. ישנם אשר מתייחסים לשסע העדתי כחלק מהעבר הישראלי, וטוענים כי אין ולא קיימת אפליה מוסדית יותר בישראל (משה, 1996). ואילו אחרים, המהווים סוג של קונצנזוס באקדמיה הישראלית, המסתמכים על תוכן וידע אקדמי, הטוענים כי אפליה זו קיימת ולמעשה משפיעה על הדור המזרחי בישראל מקום המדינה, ועד היום (Kozłowska, 2014). בשנות ה-70 וה-80, השד העדתי היווה חלק מרכזי בתרבות הישראלית ובפוליטיקה הישראלית, אשר ביצעה מהפך אשר סילק את מפלגת המפא"י, או המערך, מהשלטון, ואפשר, כך רבים חשים, את השמעת קולם לראשונה של בני עדות המזרח, שקופחו ואופלו בבסיסה הארגונית של השלטון הישראלי (בן-שאול, 2008).

ניתן לומר, כי באופן עקבי, השסע הדתי עוסק בשתי סוגיות הקשורות זו לזו באופן ברור, אך גם נפרדות זו מזו. הראשונה, עצם הקיפוח הקיים, החל מעלייתם של בני עדות המזרח לארץ, מיקומם הגיאוגרפי, היחס אליהם, וההיבטים הכוללים של הקיפוח, מאז והיום עד היום, בסוגיות כמו חינוך, תעסוקה, פוליטיקה, יחס סוציו-אקונומי, וייצוג תרבותי (סמוחה, 2002). ואילו השנייה, עוסקת בעצם תחושת הקיפוח ותחושת האפליה הקיימת בקרב בני עדות המזרח, אשר משלבת בין נרטיבים מוצדקים של אפליה היסטורית, לבין אפליה נוכחית, אשר נעשית ברובה באופנים סמויים ובלתי מוסדיים (צפתי, 1999).

לאורך השנים, מספר אירועים משמעותיים הגדירו ויצרו תודעה קולקטיבית של המשמעות של 'השד העדתי', אשר לא פעם מייצרת מחלוקת בין חוקרים וחוקרי חברה. מצד אחד, רבים מאמינים כי התפיסה הקולקטיבית של 'השד העדתי' מתמקדת בגזענות, ובדעות קדומות כלפי סקטור מסוים בתוך החברה. אם זאת, חוקרים טוענים כי תפיסה זו שגויה, ומרדדת את הפערים התרבותיים העמוקים שהתגלמו בשסע העדתי, ויצרו קונפליקט אשר יושב בכך שהחברה ההגמונית עיצבה בתודעה תרבות אחת נחותה לעומת תרבות אחרת נעלה יותר (Sasson-Levy, 2013). בנוסף, נטען כי בפוליטיקה הישראלית השסע העדתי נוצל לא פעם, על ידי שתי צדדי המפרש, כדרך ליצור תרבות דיכוטומית של המשמעות להיות 'ישראלי', וזו פגמה רבות בלכידות ובתהליך ההחלמה של החברה הישראלית (Behar, 2017). כך או כך, רבים טוענים כי השורשים המשותפים של התרבויות השונות לבסוף יצרו חיבור אשר לאורך הדורות יטשטש את השסע העדתי ויעלים אותו, אחרים, מאמינים כי תהליך זה רחוק מהמציאות, וכי קיימת העמקה של הפערים והטינה הקיימת בין הצדדים, ומלובה בידי המציאות הפוליטית (סמוחה, 2002).

¹ ניתוח טקסט מתוך עולם התיאטרון חייבת להתבצע תוך ביצוע מחקרי הקשרי (קונטקסטואלי) אשר מייצר את החיבורים בין הייצוגים והסימנים הנמצאים בטקסט לעומת המציאות החברתית אותה מבקשים להבין ולנתח.